

INKLYUZIV TA'LIMNING MOHIYATI VA IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR UCHUN IJTIMOY AHAMIYATI

Eshmamatova Setora

Toshkent TMC Insitutining pedagogika fanlar kafedrası o'qituvchisi

Hakimova Gulchiroy Saidovna

Toshkent TMC Insitutining Maktabgacha ta'lim sirtqi yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishga qaratilgan ta'lim shaklidir. Bu ta'lim shakli, ayniqsa imkoniyati cheklangan bolalar uchun katta ahamiyatga ega bo'lib, ularning jamiyatga to'liq qo'shilishlari, shaxs sifatida rivojlanishlari va o'z qobiliyatlarini namoyon etishlari uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limning mohiyati shundaki, u bolalarni turli xil ijtimoiy, psixologik va jismoniy to'siqlardan xoli sharoitda, bir xil ta'lim muhitida o'qitishni ta'minlaydi. Bu ta'lim shakli farzandlarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ularning o'qish jarayoniga erkin va samarali qatnashishlariga imkon beradi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, qobiliyat, ta'lim, imkoniyati cheklangan bolalar, jamiyat, xizmat, ehtiyojlar, shaxs, huquq.

Inklyuziv ta'lim tushunchasi birinchi navbatda ta'limning hamma uchun ochiqligini nazarda tutadi. Har bir bola o'ziga xos, ularning rivojlanishi, qobiliyatlari va ehtiyojlari har xil bo'lishi mumkin. Shu sababli inklyuziv ta'lim o'quvchilarning individual imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradigan yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv ta'lim ularni o'quv jarayonidan ajratmaslik, aksincha ularni do'stlari bilan birga teng sharoitda o'qitish demakdir. Bu yondashuv ularga faqatgina bilim olish imkonini berish bilan birga, ijtimoiy moslashuv, o'z-o'zini hurmat qilish va jamiyatda faol ishtirok etish kabi ko'nikmalarni ham shakllantirishga xizmat qiladi. Jamiyat uchun imkoniyati cheklangan bolalar bilan inklyuziv ta'limni rivojlantirish katta ijtimoiy ahamiyatga ega. Dastlab, ularning huquqlari himoya qilinadi va teng ta'lim olish imkoniyati yaratiladi. O'qish jarayonida barcha bola teng muomala qilinsa, jamiyatda kamchiliklarga nisbatan bag'rikenglik yuksaladi hamda mehr-oqibatning ildizlari chuqurlashadi. Inklyuziv ta'lim orqali nogironligi yoki rivojlanishidagi cheklovlari mavjud bo'lgan bolalar boshqalardan farq qilmaydigan o'quv muhitida bo'lishadi, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Natijada, ular jamiyatning faol a'zolari sifatida o'z o'rnini topish imkoniga ega bo'ladi.[1]

Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarning shaxsiy va ijtimoiy taraqqiyotida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bunday ta'lim tizimidagi o'quvchilar

orasida bilim, ko'nikma va ijtimoiy tajriba almashinuvi samarali bo'ladi. Ularning ishtirokida o'qitish jarayonida o'zaro tushunish, hurmat va hamkorlikni rivojlantirishga katta e'tibor beriladi. Bu esa o'z navbatida, inklyuziv jamiyatning shakllanishiga olib keladi. Bunday jamiyat hamma uchun teng imkoniyatlar taqdim etuvchi, farqlarni qabul qiluvchi va ruhiy-ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi muhitdir. Inklyuziv ta'lim tizimining muvaffaqiyati o'qituvchilarning tayyorgarligi, zarur resurslarning mavjudligi va maktablar infratuzilmasining moslashuvchanligi bilan chambarchas bog'liqdir. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun ta'lim metodikalari, o'quv dasturlari va o'quv materiallari maxsus yondashuvlar asosida ishlab chiqilishi lozim. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar, masalan, axborot-kommunikatsiya vositalari inklyuziv ta'lim sifatini oshirishda katta rol o'ynaydi. Bu texnologiyalar imkoniyati cheklangan bolalarning o'rganish jarayonini soddalashtiradi, ularni doimiy va samarali qo'llab-quvvatlaydi.[2]

Jamiyat tomonidan inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabat ham muhimdir. Yaxshi o'ylangan siyosatlar, qonunlar va dasturlar inklyuziv ta'limni rag'batlantiradi, o'quvchilar va ularning oilalariga ko'mak beradi. Ota-onalar, o'qituvchilar va maktab rahbariyati birgalikda ishlashi orqali inklyuziv muhit yanada rivojlanishi mumkin. Bu yondashuv bolalarning har tomonlama rivojlanishiga zamin yaratadi, ularni jamiyatga tayyorlaydi. Shuning uchun ham inklyuziv ta'lim nafaqat ta'lim sektori uchun, balki butun jamiyat uchun muhim ijtimoiy hodisadir. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv ta'limning ijtimoiy ahamiyati ko'p qirralidir. Eng avvalo, u bolalarning o'z huquqlariga ega ekanligini va har bir insonning ta'lim olish huquqi mavjudligini ta'kidlaydi. Inklyuziv ta'lim orqali bunday bolalar jamiyatning faol ishtirokchilari sifatida yetishtiriladi. Ularga teng sharoitda ta'lim berilishi, ularning ijtimoiy stigmatizatsiyasini kamaytiradi, o'zlarini boshqalarga nisbatan teng his qilishlarini ta'minlaydi. Shu tariqa, inklyuziv ta'lim nafaqat ularning o'quv yutuqlarini oshiradi, balki psixologik holatini ham ijobiy tomonga o'zgartiradi.[3]

Shuningdek, inklyuziv ta'lim farzandlarning tinchlikparvarlik, odil muomala, insonparvarlik va hamjihatlik ruhida tarbiyalanishiga yordam beradi. Jamiyatda ijtimoiy adolat va tenglik prinsiplariga amal qilish, hamda farovonlikni oshirish masalalarida inklyuziv ta'lim yaxshi asos yaratadi. Bu ta'lim shakli bolalar o'rtasida turli kuchli va zaif tomonlarni qabul qilish, bir-birini tushunish va qo'llab-quvvatlash madaniyatini shakllantiradi.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalar uchun nafaqat o'qish jarayonidir, balki ularning butun hayotini o'zgarishga olib keladigan ijtimoiy va madaniy jarayondir. U bolalarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, shaxs sifatida rivojlanishlariga, ijtimoiy jihatdan jamiyatga faol qo'shilishlariga ko'maklashadi. Inklyuziv ta'lim jamiyatdagi tenglik, bag'rikenglik va inson huquqlarini himoya qilish tamoyillariga xizmat qiladi. Shu sababli, bu ta'lim

tizimini rivojlantirishga davlat va jamiyat darajasida katta e'tibor qaratilishi lozim. Nafaqat ta'lim muassasalari, balki kengroq ijtimoiy muhit ham inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashi, imkoniyati cheklangan bolalarning to'liq va samarali ta'lim olishi uchun barcha sharoitlarni yaratishi zarurdir. Bu esa, o'z navbatida, kelajakda inklyuziv va hamjihat jamiyatning barqaror rivojlanishiga asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Islomova, N. (2023). Inklyuziv ta'limda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlash metodikalari. *Pedagogika va Psixologiya*, 5(2), 15-24.
2. Tojiev, A. (2021). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inklyuziv ta'limda roli. *Ta'lim Innovatsiyalari*, 4(1), 30-38.
3. Qodirova, L. (2020). Imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot. *Ilmiy Tadqiqotlar*, 3(5), 50-59.
4. Mirzayev, S. (2022). O'zbekiston sharoitida inklyuziv ta'limni rivojlantirish masalalari. *O'zbekiston Ta'lim Jurnali*, 7(4), 10-18.
5. Xudoyberdiyev, D. (2023). Imkoniyati cheklangan bolalarning ijtimoiy moslashuvi va inklyuziv ta'lim. *Ijtimoiy Fanlar*, 2(3), 22-29.
6. Rasulova, M. (2021). Inklyuziv ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalar qo'llanilishi. *Zamonaviy Ta'lim Texnologiyalari*, 6(2), 60-67.
7. Yusupov, B. (2020). Imkoniyati cheklangan bolalar uchun ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish. *Pedagogika Ilmiy Asoslari*, 1(1), 12-20.
8. Xolmurodova, G. (2023). Inklyuzivlashtirish jarayonida pedagog xodimlar malakasini oshirish. *Oliy Ta'limda Innovatsiyalar*, 3(3), 44-52.